

УДК 347.73

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ» ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ

Ямненко Т.М., к. ю. н.,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Національний авіаційний університет

Статтю присвячено огляду наукового підґрунтя розгляду проблем, пов'язаних із зловживанням правом. Особливу увагу приділено характеристиці ознак зловживання правами у фінансово-правових відносинах.

Ключові слова: зловживання правом, правопорушення, інтерес, міжгалузевий характер, недобросовісність, неправомірне поведінка.

Статья посвящена обзору научной базы рассмотрения проблем, связанных со злоупотреблением правом. Особое внимание уделяется характеристике признаков злоупотребления правами в финансово-правовых отношениях.

Ключевые слова: злоупотребление правом, правонарушение, интерес, межотраслевой характер, недобросовестность, неправомерное поведение.

Yamnenko T.M. CORRELATION OF CONCEPT «ABUSE OF RIGHT» WITH CONTIGUOUS LEGAL CATEGORIES

The article is devoted to the scientific basis address the problems associated with the abuse of right. Particular attention is paid to the characteristics of the signs of abuse of rights in financial and legal affairs.

Key words: abuse of right, offenses, interest, interdisciplinary nature, dishonesty, misconduct.

Постановка проблеми. Можна констатувати неоднозначність наукових підходів у загальноправовому розумінні поняття «зловживання правом», відсутність законодавчого та судового його тлумачення, використання різних оціночних понять. Нині зловживання у фінансових правовідносинах найчастіше пов'язують із поняттями «добросовісність», «доцільність», «ефективність», «справедливість», «розумність», «достатність» тощо. З огляду на це під час вирішення спорів фінансово-правового характеру, що мають ознаки зловживання, потребує з'ясування співвідношення поняття «зловживання правом» із суміжними поняттями та категоріями, особливо тими, що визначаються також за допомогою названих оціночних понять.

Стан дослідження. На сьогодні є чимало праць, присвячених цим питанням. Варто згадати, наприклад, загальнотеоретичні й історично-правові дослідження, здійснені такими вченими, як І.І. Аносов, О.Я. Рогач, О.О. Малиновський, Н.Н. Вопленко, С.Г. Зайцева, К.О. Одегнал, Ф.В. Веніславський, К.М. Казбекова, Н.О. Дурново, М.О. Стефанчук, О. Вдовичен, А. Забродський, О.О. Мілетич (Українець), О.І. Цибулевська, А. Курбатова, К. Хахуліна, О. Мингела, В.І. Крусс, А.Я. Курбатов, С.Г. Зайцева, К.О. Одегнал, О.В. Соколов, В.В. Гур'янова, В.В. Водинелич, О.Є. Наумов, А.П. Окусов, М.М. Хміль. Водночас потребує постійного оновлення доктринальні погляди на усталені загально-правові поняття й категорії, адже змінюється законодавство, змінюються погляди людей на якісь життєвих явищ і процесів.

Мета статті полягає у висвітленні питань, пов'язаних із співвідношенням поняття «зловживання» з таким поняттями, як «протиправність», «недобросовісність», «шкідливість», «правопорушення», «обхід закону», «свобода», «обман».

Виклад основного матеріалу.

Зловживання та протиправність

Як стверджував свого часу професор М.М. Агарков, ті дії, які називають зловживанням правом, насправді вчинені за межами права. Тобто особа, дії якої виходять за межі змісту суб'єктивного права, має вважатися такою, яке діє протиправно, а не зловживає своїм правом [1, с. 427]. Продовженням наведеної тези є думка про те, що ситуації, які суперечать нормам моралі й іншим соціальним нормам, що діють у суспільстві, не є зловживанням правом [2, с. 8]. Тобто за таких підходів зловживання правом завжди буде протиправним. Водночас треба розмежовувати порушення прав (правопорушення) та дії не в інтересах інших осіб. На нашу думку, дії, вчинені не в публічних фінансових інтересах держави чи органів місцевого самоврядування, не завжди можна кваліфікувати як правопорушення. Так, мінімізація податків завжди не в інтересах держави (такі дії можуть вчинятися особою зі зловживанням своїх прав, наприклад номінальне використання інвалідів для отримання дотацій на створення додаткових робочих місць для осіб із певними фізичними вадами; ухилення від сплати податків усупереч інтересам держави).

Зловживання й недобросовісність

Зловживанням правом у фінансових правовідносинах притаманна недобросовісність у поведінці особи, яка вчиняє таке зловживання.

Професор В.І. Крусс наголошує на тому, що добросовісність (сумлінність) є принциповим (істотним) критерієм та ознакою правових (конституційних) діянь, установок, форм самовизначення в аспекті їх суб'єктивно-особистісного сприйняття й об'єктивно правових оцінок такого сприйняття. Відповідно, несумлінність є рівнозначним критерієм усього неправомірного. Так само зловживання правом

завжди є недобросовісним вибором і прагненням особи [4, с. 51]. У фінансово-правовому плані зазначене можна підтвердити положеннями податкового права про презумпцію добросовісності платника податків.

На думку професора Д.В. Вінницького, під час зловживання у сфері оподаткування можна розрізнити щонайменше два типи недобросовісності: 1) зловживання суб'єктивними правами, що постають із положень приватного права, спрямоване на обхід приписів податкового права; 2) зловживання власне суб'єктивними податковими правами [5, с. 59–64]. У першому випадку зловживання спрямоване на обхід приписів податкового права; ідеться про таке використання суб'єктом своїх прав, що спрямоване на невиконання приписів законодавства про податки та збори (на нашу думку, у такому випадку обхід норм податкового законодавства може бути правомірним, оскільки йдеться про законну мінімізацію податків; у випадку обходу закону у вигляді ухилення від оподаткування виникає ситуація порушення норм закону, відповідно, вчиняється правопорушення (адміністративне, фінансове, податкове, кримінально караний злочин тощо)). При цьому здійснення суб'єктивних цивільних прав може бути як правомірним, так і неправомірним (на нашу думку, за неправомірного здійснення суб'єктивних цивільних прав особа, яка при цьому зловживає своїми фінансовими правами, водночас може бути притягнута до різних видів відповідальності).

Вважається, що за відсутності в діях суб'єкта ознак діяння, передбаченого цивільним законодавством щодо заборони зловживання, не повинно виникати питання про добросовісність учасника податкових відносин. Це твердження ґрунтується на тому, що стосовно норм інших галузей права податкові норми мають вторинний характер і для їх застосування необхідно, щоб суб'єкт спочатку вступив в інші правовідносини, переважно цивільні чи господарські. Оскільки цивільні відносини первинні щодо податкових, тому абсурдно покладати на суб'єкта правочину обов'язок діяти в інтересах третіх осіб (ідеться про фінансовий інтерес держави), а не спиратися на приватні суб'єктивні права й інтереси. Необґрунтованим є прагнення держави зобов'язати підприємця щоразу, коли укладається договір, співвідносити інтереси свої й держави, а також думати про те, як такі його дії вплинуть на наповнюваність казни, передбачити, якою буде думка податкових органів і суду щодо його правомірної поведінки. З огляду на це право фізичних і юридичних осіб на вільне здійснення підприємницької діяльності не повинно обмежуватися оподаткуванням. Наприклад, якщо підприємець укладає договір лізингу, щоб мінімізувати свій податковий обов'язок, він діє винятково із законною метою – зменшити свої витрати на здійснення підприємницької діяльності [6, с. 118].

Зловживання та шкідливість

У країнах системи загального права (наприклад, у Великобританії та США) замість терміна «зловживання правом» використову-

ється термін «шкідливість». Відмінність шкідливості від зловживання правом полягає в тому, що зловживання правом прямо вказує на наявність в особи права, яке здійснюється на зло, тоді як у терміні «шкідливість» акцентується не на наявності в особи права й факті його здійснення, а на поведінці особи, його об'єктивній стороні й особливостях [7]. Очевидно, що у фінансових правовідносинах шкода є наслідком зловживання, причому така шкода завжди має матеріальне вираження (недоотримання коштів до бюджету) або процесуальне вираження (порушення строків бюджетного процесу). У судовому порядку найскладніше доказувати наявність шкоди, що має процесуальний прояв, що пов'язується зі складністю довести вину колективного владного суб'єкта й реальною неможливістю застосувати заходи відповідальності до подібних суб'єктів.

Зловживання та правопорушення

На сьогодні чи не найбільше дискусій ведеться щодо питання про те, чи є зловживання правопорушенням. Так, деякі вчені (наприклад, В.П. Грибанов, М.М. Агарков, О.Н. Садиков, А.Я. Курбатов, О.А. Поротикова, С.Г. Зайцева, В.М. Пашин, Т.С. Яценко, Т.В. Яковлева) наполягають на тому, що зловживання правом являє собою винне правопорушення, вчинене уповноваженою особою під час здійснення нею належного їй права з використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеної законом загальної поведінки. Факт зловживання правом є підставою для відмови в захисті прав особи, яка зловживає своїм правом [8, с. 86].

Проти такого підходу виступає Я. Янев, вважаючи, що коли дії або бездіяльність ні прямо, ні опосередковано не порушують правових норм і принципів права, проте знаходяться в суперечності з принципами моралі та правилами соціалістичного співжиття, порушують ці правила дотримання, яких вимагає закон, це й буде зловживанням правом [9].

Професор В.Н. Протасов відзначає: «За наявності конкретних заборон зловживання правом є правопорушенням, і за нього настають міри юридичної відповідальності. Якщо зловживання правом юридичними нормами не заборонено, то воно повинне визнаватися явищем правомірним, а його негативні оцінки й санкції можуть бути віднесені лише до сфери моралі» [10, с. 241].

Зловживання правом є неправомірним (неконституційним), однак, на відміну від правопорушення, воно не пов'язане з порушенням встановлених законом норм, у яких конкретизовано склади протиправних діянь. Зловживання правом суттєво та юридично значимим чином є неконституційним, воно завжди прямо або побічно пов'язане з правокористуванням. Фактично це використання конкретного суб'єктивного права або конкретного публічного повноваження владного органу (посадової особи) всупереч Конституції України; навмисне (усвідомлюване) протиставлення «свого» права (суб'єктивного, особистісного) праву в цілому, тобто праву конституційному в широкому сенсі; діяння, яке має на меті реалізувати незаборонені правом можливості,

хоча це й суперечить конституційно-правовим принципам, цінностям і цілям [4, с. 64–65].

На відміну від правопорушення й об'єктивно-протиправного діяння в поведінці суб'єкта, який зловживає правом, відсутня ознака протиправності, оскільки особа зовні діє в межах наданих йому правомочностей. З точки зору закону така поведінка є «можливою й допустимою» [11, с. 21].

На нашу думку, у фінансових правовідносинах зловживання правом не є правопорушенням, оскільки в жодному акті фінансового законодавства прямо не закріплена норма, що містить заборону зловживання. Тобто нема чого порушувати – нема й правопорушення. При цьому поведінка суб'єкта, який зловживає своїми правами, може бути оскаржена в судовому порядку. Саме в межах судового розгляду справи сторонам необхідно довести чи спростувати наявність неправомірної поведінки, проте не обов'язково при цьому потребує доведення наявності правопорушення.

Зловживання та протиправність

Деякі науковці вважають, що протиправною поведінкою є порушення норм права (Г.К. Матвеев, Б.С. Антимонов); порушення суб'єктивних прав інших осіб (зокрема, Є.А. Флейшиц, Л.А. Майданник); порушення встановлених у правових нормах заборон (О.С. Йоффе, І.С. Самощенко) [12, с. 59–60].

Зловживання у фінансових правовідносинах вважається порушенням приписів, що містяться в правових нормах, і водночас є здійсненням права. Із цього приводу теоретики права дотепер дискутують про те, що зловживання правом не можна віднести ні до правопорушення, ні до правомірної поведінки. Розглядаючи це, Н.А. Дурново наголошує, що зловживання правом не є ні правомірною поведінкою, ні правопорушенням, а являє собою «...юридично допустимі дії суб'єкта зі здійснення свого права в межах належного йому суб'єктивного права <...> При цьому досліджуване явище може мати як протиправний, так і правомірний характер» [11, с. 9].

Щодо цього науковець П.А. Ізбрехт робить слушний висновок про те, що, виходячи із законів формальної логіки, із двох формально протилежних суджень («зловживання правом – це протиправна поведінка» та «зловживання правом – правомірна поведінка») істинним має бути лише одне. Заборона на зловживання правом передбачає його віднесення до протиправного типу поведінки, оскільки заборона діяння законом – це юридична ознака правопорушення. Подібної думки дотримується й І.С. Самощенко [12, с. 61–63].

Зловживання й обхід закону

У спеціальній юридичній літературі (наприклад, у роботах А.І. Муранова) висловлена думка про те, що зловживання правом є однією з форм «обходу закону». На нашу думку, така думка має право на життя, оскільки для фінансових правовідносин обхід закону в правовому полі є припустимим (зокрема, у випадках цілком законної мінімізації податків).

Зловживання та свобода

Науковець О.Я. Рогач робить висновок, що зловживання правом є проявом юри-

дичної несвободи: «Суб'єкт правовідносин, здійснюючи свої суб'єктивні права всупереч принципам права, порушуючи межі здійснення цих прав, діє невірно з точки зору юридичної свободи, оскільки своєю поведінкою обмежує, звужує або в інший спосіб посягає на свободи інших учасників правовідносин. Першопричина такої поведінки лежить у свободі, а точніше, не стільки в свободі, скільки в зловживанні нею. Отже, така поведінка суб'єкта правовідносин не може вважатися правомірною, а його дії – правомірними діями» [13, с. 163–164]. Отже, коли ведемо мову про свободу та зловживання правом у фінансових правовідносинах, то йдеться про перевищення меж свободи волі суб'єктів вказаних відносин.

Зловживання й обман

У сучасних умовах розвитку суспільства та держави (або ж в умовах їх занепаду, зважаючи на кризові явища) збільшилася кількість правочинів, договорів, випадків, у яких одна сторона вводить в оману іншу сторону, зловживає її довірою, у результаті чого протиправно й безвідплатно заволодіває майном іншої особи, отримує вигоди майнового характеру.

Фахівці в галузі кримінального права схильні вважати, що зловживання довірою є різновидом обману; його можна назвати «обманом довіри». Інколи вважається, що зловживання довірою є самостійним способом скоєння злочину, у складі злочину воно є не факультативною, а обов'язковою ознакою, тобто має значення необхідної умови кримінальної відповідальності [14, с. 9].

Обман і зловживання довірою розглядаються також як самостійні способи вчинення правопорушень (наприклад, у роботах К.В. Михайлова, Ю.І. Степанова), вони не є різновидами одне одного, при цьому вони можуть бути взаємопов'язаними, взаємодоповнюючими. Вважається, що під час зловживання довірою (у межах реалізації прав конкретних суб'єктів фінансових правовідносин) обман є частиною комунікаційного зв'язку між винною особою й потерпілим [15, с. 94–95]. Вважаємо, що обман і зловживання довірою та правами можливі лише з боку підпорядкованих суб'єктів. Натомість органи державної влади як суб'єкти фінансових правовідносин із владними повноваженнями можуть зловживати правами шляхом зловживання довірою, що може бути доказано в судовому порядку. Обман із боку органів публічної влади, їх представників законними шляхами доказуванню не підлягає, оскільки його доведення є неможливим.

У межах зловживання правом виокремлюється зловживання впливом і довірою, пов'язане з неналежним тиском, що вчиняється стосовно одного із суб'єктів правовідносин. І тут виникає проблема: яка з двох безвинних сторін повинна страждати від правопорушень третьої сторони? Наприклад, чоловік хоче взяти позику в банку «Норзерн Бенк». Банк вимагає гарантію, і чоловік пропонує подружній будинок, яким він володіє разом із дружиною. Чоловік переконує дружину підписати відповідні папери, справляючи на неї неналежний

тиск або вводючи її в оману щодо обставин позики. Чоловік не може погасити позику, і банк хоче відібрати будинок, щоб продати його й повернути собі гроші. Постає питання про те, чи може банк забрати будинок у свою власність або чи може дружина добитися анулювання своєї трансакції з банком на тій підставі, що чоловік чинив на неї тиск або ввів в оману (залежно від обставин). У справі «Берклейс Бенк» проти О'Браєпа» (1993 р.) Палата лордів прийняла класифікацію зловживання впливом, запропоновану Апеляційним судом у справі «Бенк оф Кредит» і «Коммерс Інтернешнл» проти Абуді» (1992 р.).

Існують дві основні ситуації.

1. Фактичне зловживання впливом. Особа, яка заявляє про зловживання впливом, має це беззаперечно довести. У справі «Вільямс проти Бейлея» (1866 р.) син дав банку кілька векселів, підробивши підпис батька на їх звороті. На зустрічі, у якій брали участь три сторони, банкір дав зрозуміти, що якщо батько не візьме на себе відповідальності, син буде підданий переслідуванню. Батько погодився дати банку заставну в обмін на векселі. Судом було прийнято таке рішення: угода була недійсною з огляду на неналежний тиск.

Судова практика Англії також складається таким чином, що коли неналежний тиск доведено, контракт усе одно вважатиметься дійсним, якщо сильніша сторона в змозі довести, що слабкіша сторона реалізувала вільну й незалежну волю (наприклад, справа «Бартон проти Армстронга» (1975 р.)).

2. Презюмоване зловживання впливом. У розглядуваній нами ситуації між сторонами є відносини довіри, тому можна впевнено припустити, що сильна сторона змусила слабкішу сторону до трансакції, зловживаючи цими стосунками. У такому випадку діє презумпція зловживання впливом, слабкішій стороні не потрібно доводити, що таке зловживання мало місце. Якщо сильніша сторона прагне змусити реалізувати трансакцію, то саме на ній лежить тягар доведення, що слабкіша сторона вступила в трансакцію, реалізувавши вільну й незалежну волю. Було зазначено, що найочевиднішим шляхом зробити це є доведення того, що подарунок (або контракт) було зроблено (наприклад, справа «Інч Норія проти Біна Омара» (1929 р.)). Одним з елементів презюмованого зловживання впливом, який не поширюється на випадки фактичного зловживання впливом, є те, що сторона, яка прагне анулювати контракт (або подарунок), має довести, що трансакція була їй явно на шкоду.

Наприклад, у справі «Ллойдс Бенк» проти Банді» (1975 р.) клієнт банку – фермер (відповідач) виписав 7 500 фунтів стерлінгів під заставу свого фермерського будинку (це був його єдиний актив), щоб гарантувати овердрафт компанії свого сина (це максимальна сума, яку він міг собі дозволити на той час, що підтверджувалося консультацією з адвокатом). Син і помічник управляючого банку сказали відповідачу, що банк може збільшити овердрафт компанії, лише якщо банк збільшить суму застави до 11 тисяч фунтів стерлінгів, і відповідач підписав згоду на збільшення.

Є свідчення, що помічник управляючого банку знав, що відповідач покладався на пораду банку й що фермерський будинок був його єдиним активом. Було прийнято таке рішення: контракт має бути анульований на підставі зловживання впливом із боку управляючого банку й сина, які знали про активи батька. Також банк мав конфлікт інтересів, відповідач не одержав незалежної поради [16].

Розглянувши наведені приклади, можна зробити висновки щодо проблем зловживання правом у публічних фінансових відносинах. Так, зловживання впливом може мати місце у випадках заповнення щорічних декларацій, коли декларант у графах, де вказується майно членів сім'ї, не володіючи інформацією про майно, набуто до шлюбу, не вказує його, а другий із подружжя, знаючи про відповідальність і наслідки за подачу неправдивих даних, не повідомляє декларанта про існування такого майна або ж говорить, що дошлюбне майно не треба вписувати. Таким чином, декларант не отримав належної консультації, оскільки був введений в оману.

Підсумовуючи викладене, додамо, що найбільше термінологічних проблем виникає у зв'язку з недосконалістю законодавства, неточністю перекладів норм зарубіжного й міжнародного законодавства. Окрім цього, у праві, зокрема фінансовому, є чимало понять і категорій оціночного характеру, визначення яких неможливо офіційно чітко закріпити. У зв'язку із цим існують різні підходи до визначень загальноправових і спеціальних юридичних термінів. Це також має негативний практичний прояв у тих державах, де офіційно не визнається як право судовий прецедент.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агарков М.М. Проблема злоупотребления правом в советском гражданском праве / М.М. Агарков // Известия АН СССР. Отделение экономики и права. – 1946. – № 6. – С. 422–436.
2. Вопленко Н.Н. Злоупотребление правом как родовое понятие юридической науки / Н.Н. Вопленко // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5 «Юриспруденция». – 2011. – № 5-14. – Т. 1. – С. 7–15.
3. Волков А.В. Принцип недопустимости злоупотребления гражданскими правами в законодательстве и судебной практике (анализ более 250 судебных дел о злоупотреблении правом) / А.В. Волков. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 960 с.
4. Крусс В.И. Злоупотребление правом: учеб. пособие / В.И. Крусс. – М. : Норма, 2010. – 176 с.
5. Винницкий Д.В. Принцип добросовестности и злоупотребление правом в сфере налогообложения / Д.В. Винницкий // Право и экономика. – 2003. – № 1. – С. 59–64.
6. Князева О.Н. Злоупотребление правом как основание принуждения в налоговом праве / О.Н. Князева // Налоги и финансовое право. – 2011. – № 12. – С. 278–285.
7. Филиппов П.М. Новое определение субъективного гражданского права и злоупотребление им / П.М. Филиппов, А.Ю. Белоножкин. – Волгоград : ВА МВД России, 2009. – 248 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/433347/>.
8. Яковлева Т.В. Реализация субъективного права и злоупотребление правом как гражданское правонарушение / Т.В. Яковлева // Пробелы в российском законодательстве. – 2010. – № 4. – С. 85–87.
9. Янев Я.Г. Правила социалистического общежития: их функции при применении правовых норм / Я.Г. Янев ; перевод с болгар. В.М. Сафронова ; под ред. Ц.А. Ямпольской ; вступ. статья А.М. Айзенберга. – М. : Прогресс, 1980. – 271 с.

10. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: вопросы и ответы / В.Н. Протасов. – М. : Новый Юрист, 1999. – 240 с.

11. Дурново Н.А. Злоупотребление правом как особый вид правового поведения (теоретико-правовой анализ) : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Н.А. Дурново. – Нижний Новгород, 2006. – 170 с.

12. Избрехт П.А. Злоупотребление гражданскими правами в сфере предпринимательской деятельности : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / П.А. Избрехт ; Уральская государственная юридическая академия. – Екатеринбург, 2005. – 198 с.

13. Рогач О.Я. Злоупотребление правом: теоретико-правовое дослідження / О.Я. Рогач. – Ужгород : Ліра, 2011. – 368 с.

14. Красноперов Е.В. Разграничение обмана и злоупотребления доверием в составах преступлений против собственности / Е.В. Красноперов // Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. – 2012. – № 84(10). – С. 9.

15. Степанов Ю.И. Уголовно-правовая характеристика обмана как признака преступлений в сфере экономики : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Ю.И. Степанов. – СПб., 2001. – 253 с.

16. Оуенз К. Право : [посібник для студентів бізнес-спеціальностей] / К. Оуенз ; пер. з англ. М.Ю. Зарицька. – К. : Знання, 2002. – 605 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/19991130/pravo/pravo>.

УДК 342.9

СВІТОВИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА ТА РОЗСАДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ярошенко А.С., аспірант

кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ОВС
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню світового досвіду адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва. На основі аналізу чинного законодавства низки країн визначено напрями імплементації корисного іноземного досвіду в зазначеній сфері, а також надано пропозиції щодо подальшого вдосконалення законодавства в галузі насінництва й розсадництва в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, насінництво та розсадництво, світовий досвід, адміністративне законодавство.

Статья посвящена исследованию мирового опыта административно-правового регулирования в отрасли семеноводства и рассадничества. На основе анализа действующего законодательства ряда стран определены направления имплементации полезного зарубежного опыта в данной сфере, а также представлены предложения по дальнейшему совершенствованию законодательства в сфере семеноводства и рассадничества в Украине.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, семеноводство и рассадничество, мировой опыт, административное законодательство.

Yaroshenko A.S. THE INTERNATIONAL EXPERIENCE AND PERSPECTIVE DIRECTIONS OF REFORMING ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF SEED GROWING AND SEEDLING IN UKRAINE

The article investigates the international experience of administrative and legal regulation of seed growing and seedling. Based on the analysis of the number of countries' current legislation the directions of implementing the useful foreign experience in this area have been identified, and offers for further improvement of the legislation of seed growing and seedling in Ukraine have been provided.

Key words: administrative and legal regulation, seed growing and seedling, international experience, administrative legislation.

Постановка проблеми. Питанню вдосконалення та визначення компетенції органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва й розсадництва, науковцями приділялась увага як безпосередньо, так і в контексті оптимізації роботи державних органів усього агропромислового комплексу. Як справедливо зазначає Б. Клюкін, наукове обґрунтування визначення й розмежування функцій державних органів, що здійснюють управління у сфері сільського господарства, обумовлює побудову їх системи та структури, наділення відповідних державних органів і їх посадових осіб певними повноваженнями для здійснення керівництва в галузі сільського господарства [1]. Існує

необхідність у постійному вдосконаленні роботи органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва та розсадництва, шляхом системного моніторингу й аналізу їх роботи з метою виявлення випадків, коли певні функції є зайвими, спричиняють надмірну зарегульованість, що погіршує стан відповідного сектора економіки або ж, навпаки, недостатню врегульованість того чи іншого аспекту, а також щодо усунення протиріч у питанні розподілу повноважень між різними суб'єктами регулювання.

Стан дослідження. Проблеми висвітлення та аналізу світового досвіду адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва й розсадництва приділяли увагу такі вчені-